2.3. Turistinės kelionės sutarties nutraukimas keliautojo iniciatyva: naujausia teismų praktika

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Prof. dr. Vaidas Jurkevičius
El. paštas vaidas.jurkevicius@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-14

Santrauka. *Šiame straipsnyje analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika dėl nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių, kaip sąlygos nutraukti kelionių paslaugų paketo sutartį keliautojo iniciatyva. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimai, kuriais įgyvendinant Europos Sąjungos teisę iš esmės naujai reglamentuoti sutartiniai turizmo paslaugų santykiai, buvo priimti dar 2018 m., tačiau kasacinis teismas tik 2024 m. pradėjo formuoti praktiką dėl organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutarties vykdymo ir jos nutraukimo. 2024 m. birželio 5 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos priimtoje nutartyje atskleista, kaip turi būti aiškinamos nenugalimos jėgos aplinkybės kelionės sutarties nutraukimo kontekste, koks yra jų santykis su klasikiniu „force majeure" institutu, taip pat kaip šios aplinkybės turi būti nustatomos iš vidutinio keliautojo, kaip vartotojo, perspektyvos. Nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimai buvo pateikti sprendžiant ginčą, kilusį dėl atsisakymo vykdyti turistinės kelionės sutartį COVID-19 pandemijos metu, jie neabejotinai reikšmingi ir nustatant kitokio pobūdžio ypatingas aplinkybes, pavyzdžiui, susijusias su kariniais konfliktais. Taigi šio straipsnio tikslas – įvertinti, kaip kasacinio teismo suformuotas precedentas padės užtikrinti turistinės kelionės teisinių santykių subjektų interesų pusiausvyrą ir teisėtus lūkesčius susiklosčius nenugalimos jėgos aplinkybėms.*

Reikšminiai žodžiai: *kelionių paslaugų paketo sutartis; nenugalima jėga („force majeure"); ypatingos aplinkybės; neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės; vienašališkas nutraukimas; nutraukimo mokestis.*

Įvadas

Dar 2015 m. lapkričio 25 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių[1] (toliau – Direktyva 2015/2302). Kaip pažymima šios direktyvos preambulėje, turizmas Europos Sąjungos (toliau – ES) ekonomikoje atlieka svarbų vaidmenį, o kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketai sudaro

1 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, OL L 326, 2015, p. 1.

didelę kelionių rinkos dalį, todėl priimant direktyvą pirmiausia buvo siekiama suderinti skirtingų valstybių narių teisės aktus, susijusius su kelionių paslaugų paketais ir susijusiais kelionės paslaugų rinkiniais, ir taip sukurti vienodas taisykles, kurios apsaugotų keliautojus, kaip vartotojus. Įgyvendinant Direktyvos 2015/2302 nuostatas, buvo priimta nauja Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo redakcija[2], taip pat iš esmės pakeistas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso[3] (toliau – CK) šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiasis skirsnis, kuriame reguliuojami sutartiniai turizmo paslaugų teisiniai santykiai[4]. Nors šie pakeitimai įsigaliojo dar 2018 m. liepos 17 d., tačiau tik praėjus beveik šešeriems metams, 2024 m. birželio 5 d., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija priėmė pirmąją nutartį[5], kuria pradėjo formuoti praktiką dėl teisinių santykių, kylančių iš organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutarties. Prieš priimdamas šią nutartį LAT kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT), o šis 2024 m. vasario 29 d. priėmė prejudicinį sprendimą byloje *M. D. prieš UAB „Tez Tour“*, C-299/22[6], kuris taip pat yra vienas iš pirmųjų sprendimų, kuriame aiškinamos Direktyvos 2015/2302 nuostatos. Atsižvelgdamas į šiame sprendime suformuotą ESTT poziciją, kasacinis teismas išsamiai atskleidė ypatingų aplinkybių turinį turistinės kelionės sutarties nutraukimo kontekste, apibrėžė šių aplinkybių santykį su klasikiniu *force majeure* institutu ir pateikė kitų reikšmingų išaiškinimų, susijusių su kelionių sutarčių vykdymu ir nutraukimu.

Šio tyrimo *objektas* – nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių teisinis vertinimas organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutarties nutraukimo kontekste.

Kaip matyti iš oficialios statistikos duomenų, 2022 m. kelionių agentūrų ir kelionių organizatorių paslaugomis pasinaudojo daugiau nei 493 tūkst. turistų, o 2023 m. šis rodiklis viršijo 609 tūkst.[7] Todėl LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos suformuoti išaiškinimai yra *aktualūs* ne tik bylos šalims šiame straipsnyje analizuojamo ginčo kontekste, bet ir kitiems civilinių teisinių santykių dalyviams, sudarantiems organizuotos turistinės kelionės sutartis, ypač tais atvejais, kai tarp šalių kyla ginčas dėl tokios sutarties vienašališko nutraukimo pagrįstumo. Nors LAT sprendė ginčą, kilusį dėl organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimo COVID-19 pandemijos metu, kasacinio teismo išaiškinimai iš esmės reikšmingi ir kitais atvejais, kurie gali būti vertinami kaip neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės (pavyzdžiui, karinių konfliktų ar gamtinių stichijų kontekste). Pažymėtina, kad straipsnyje analizuojama LAT praktika, detalizuojanti nenugalimos jėgos aplinkybes kaip sąlygą nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį keliautojo

2 Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo Nr. VIII-667 pakeitimo įstatymas, TAR, 2018, Nr. XIII-1447.

3 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

4 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.228-3 straipsnio, šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiojo skirsnio ir priedo pakeitimo įstatymas, TAR, 2018, Nr. XIII-1448.

5 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-1075/2024.

6 ESTT 2024 m. vasario 29 d. sprendimas byloje *M. D. prieš UAB „Tez Tour“*, C-299/22, ECLI:EU:C:2024:181.

7 Oficialiosios statistikos portalas, *Turizmas*, https://osp.stat.gov.lt/turizmas.

iniciatyva, sulaukė ir teisės praktikų dėmesio[8], tačiau doktrininio vertinimo dėl šio kasacinio teismo precedento kol kas nėra pateikiama. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad LAT pateiktais išaiškinimais jau rėmėsi Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba[9], spręsdama ginčą dėl organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimo, susijusio su Izraelio ir Gazos kariniu konfliktu.

Šio straipsnio *tikslas* – atskleisti LAT praktiką dėl nenugalimos jėgos aplinkybių, kaip sąlygos nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį keliautojo iniciatyva. Šiuo tyrimu siekiama ne tik pristatyti svarbiausius teismų praktikos išaiškinimus, bet ir įvertinti, ar kasacinio teismo suformuotas precedentas nepažeidė organizuotos turistinės kelionės sutarties šalių, t. y. tiek kelionių organizatoriaus, tiek turisto, teisėtų interesų pusiausvyros sprendžiant dėl šios sutarties vienašališko nutraukimo.

Tyrimas grindžiamas *kokybinės* metodologijos požiūriu ir principais. Pagrindinis tyrimo duomenų rinkimo būdas – *dokumentų analizės metodas*, o atsižvelgiant į atliekamo tyrimo pobūdį svarbiausias šio darbo duomenų analizės metodas yra *lyginamasis*, juo siekiama atskleisti, kaip, atsižvelgiant į ESTT išaiškinimus, formavosi LAT praktika dėl nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių turinio ir jų įrodinėjimo pareigos organizuotos turistinės kelionės sutarties vienašališko nutraukimo kontekste.

2.3.1. Su organizuotos turistinės kelionės sutartimi ir jos nutraukimu dėl nenugalimos jėgos aplinkybių susiję bendrieji klausimai

Teisiniai santykiai, kylantys iš turizmo paslaugų teikimo sutarties, ES teisės lygmeniu iki 2018 m. liepos 1 d. buvo reglamentuojami 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvoje 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų[10] (toliau – Direktyva 90/314/EEB). Pažymėtina, jog šios direktyvos nuostatos buvo perkeltos į nacionalinę teisę dar iki tol, kol Lietuva tapo ES nare. 1995 m. tarp Lietuvos ir Europos Sąjungos sudarius asociacijos sutartį, buvo tikimasi, kad Lietuva anksčiau ar vėliau taps visateise ES nare, todėl naujojo CK, kuris buvo priimtas 2000 m. liepos 18 d. ir įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d., rengėjai nusprendė į jį iškart inkorporuoti galiojančius ES teisės aktus, tarp kurių buvo ir Direktyva 90/314/EEB[11]. Šios direktyvos nuostatos buvo perkeltos į CK šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiąjį skirsnį. CK 6.747 straipsnio 2 dalyje iš anksto organizuota turistinė kelionė buvo apibrėžiama kaip iš anksto už bendrą kainą parengtas arba siūlomas įsigyti turizmo paslaugų rinkinys, kurį sudaro ne mažiau kaip dvi turizmo paslaugos

8 Žr. „LAT pasisakė dėl nenugalimos jėgos aplinkybių, kaip sąlygos nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį keliautojo iniciatyva“, *TeisėPro*, 2024 m. birželio 4 d., https://www.teise.pro/index.php/2024/06/06/lat-pasisake-del-nenugalimos-jegos-aplinkybiu-kaip-salygos-nutraukti-organizuotos-turistines-keliones-sutarti-keliautojo-iniciatyva/.

9 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2024 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 10G-2374.

10 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų, OL L 158, 1990 6 23, p. 59.

11 Thomas Kadner Graziano ir kt., „The Impact of the Comparative Method on Lithuanian Private Law“, *European Review of Private Law* 4 (2013): 977.

(apgyvendinimo, vežimo, kita esminę kelionės dalį sudaranti turizmo paslauga, nesusijusi su vežimu ar apgyvendinimu), jeigu ji tęsiasi ilgiau kaip 24 valandas arba į ją yra įtraukta nakvynė. Pagal galiojusį teisinį reguliavimą turistas turėjo teisę bet kuriuo metu atsisakyti sutarties (CK 6.750 straipsnio 1 dalis). Kitaip tariant, turistas galėjo bet kada įgyvendinti teisę vienašališkai nutraukti turizmo paslaugų teikimo sutartį, apie tai tinkamai informavęs kelionių organizatorių. Vis dėlto sutarties atsisakymo iš turisto pusės atveju buvo diferencijuojamos sutarties nutraukimo teisinės pasekmės, atsižvelgiant į tai, ar aplinkybės, lėmusios sutarties nutraukimą, priklausė nuo turisto valios. Jeigu turistas atsisakydavo sutarties dėl aplinkybių, už kurias yra atsakingas pats, būtent jis turėjo pareigą atlyginti kelionės organizatoriui nuostolius, padarytus dėl tokio atsisakymo, tačiau nuostolių dydis šiuo atveju negalėjo viršyti maksimalios vienos kelionės kainos (CK 6.750 straipsnio 2 dalis). Kita vertus, jeigu, remiantis CK 6.750 straipsnio 3 dalimi, turistas atsisakydavo sutarties dėl aplinkybių, už kurias nėra atsakingas, jis turėjo teisę reikalauti, kad jam būtų grąžinti ar kompensuoti už kelionę sumokėti pinigai arba, jei kelionė jau iš dalies įvyko, proporcinga jų dalis. Lietuvos teismų praktikoje nebuvo detalizuojama, kokios aplinkybės laikytinos priklausančiomis nuo turisto valios, o už kurias jis nėra laikomas atsakingu. Kelionės organizatorius taip pat turėjo galimybę vienašališkai nutraukti sutartį, tačiau tai galėjo padaryti tik išimtiniais atvejais. CK 6.751 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad kelionės organizatorius turi teisę atsisakyti sutarties tik dėl svarbių priežasčių, apie kurias jis nedelsdamas privalo informuoti turistą. Tokiais atvejais kelionių organizatorius privalėjo atlyginti turistui turtinę žalą ir grąžinti pinigus už kelionę, išskyrus, kai kelionės organizatorius atsisakė sutarties dėl to, kad buvo gautas mažesnis nei nustatytas minimalus paraiškų tokiai kelionei skaičius (jei tai buvo numatyta sutartyje) arba kelionės organizatorius atsisakė sutarties dėl nenugalimos jėgos, nebent sutartyje buvo numatyta kelionės organizatoriaus pareiga tokiais atvejais kelionę organizuoti iš naujo. Pagal ankstesnį teisinį reguliavimą nenugalima jėga buvo pagrindas būtent kelionės organizatoriui nutraukti turizmo paslaugų teikimo sutartį be neigiamų teisinių padarinių. Nors CK *expressis verbis* nenugalimos jėgos nesiejo su turisto teise nutraukti sutartį, tačiau neabejotina, kad šis pagrindas apimtų CK 6.750 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas aplinkybes, už kurias turistas laikomas neatsakingu.

Nuo 2018 m. liepos 1 d. Direktyva 90/314/EEB buvo panaikinta, nes pradėjo galioti Direktyva 2015/2302. Šiame Europos Sąjungos teisės akte, *inter alia*, yra aptartas kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimas ir teisė atsisakyti sutarties iki paketo pradžios. Šios direktyvos 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad keliautojas galėtų bet kuriuo metu nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios. Kai keliautojas nutraukia kelionės paslaugų paketo sutartį pagal šią dalį, gali būti reikalaujama, kad jis organizatoriui sumokėtų tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį. Kita vertus, to paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą. Jei kelionės paslaugų

paketo sutartis nutraukiama pagal šią dalį, keliautojas turi teisę į visų sumokėtų sumų už paketą grąžinimą, bet jam nesuteikiama teisė papildomai gauti žalos atlyginimą. Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punkte neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės apibrėžiamos kaip padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali valdyti ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių.

Įgyvendinant Direktyvą 90/314/EEB, buvo pakeistas ir CK šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiasis skirsnis, kuriame reguliuojami sutartiniai turizmo paslaugų teisiniai santykiai. Šiais pakeitimais, įsigaliojusiais 2018 m. liepos 17 d., buvo apibrėžta organizuotos turistinės kelionės sutarties samprata, jos sudarymo ir turinio ypatumai, kelionių organizatoriaus ir turisto teisės bei pareigos, sutarties keitimo ir nutraukimo atvejai, žalos atlyginimo ir kiti klausimai. Kaip pažymima teisės doktrinoje, CK pakeitimai buvo ilgai laukti ir vertintini teigiamai, nes leidžia efektyviau užtikrinti turizmo paslaugų vartotojų teisių apsaugą[12]. CK 6.747 straipsnio 1 dalyje organizuotos turistinės kelionės sutartis apibrėžiama kaip sutartis, kurios viena šalis – kelionių organizatorius – įsipareigoja už atlyginimą kitai šaliai – keliautojui – užtikrinti organizuotą turistinę kelionę, o keliautojas įsipareigoja kelionių organizatoriui sumokėti už suteiktas paslaugas. Organizuota turistine kelione taip pat laikoma tokia kelionė, kuri parduodama sudarant atskiras sutartis tarp keliautojo ir turizmo paslaugų teikėjo (-ų) dėl turizmo paslaugų teikimo. Tai viena iš atlygintinų paslaugų teikimo sutarties rūšių (CK 6.716 straipsnio 3 dalis), todėl jai taikomos ir bendrosios atlygintinų paslaugų teikimo sutarties nuostatos (CK 6.716–6.724 straipsniai), o jose nesureguliuotiems klausimams – bendrosios sutarčių teisės (CK 6.154–6.228[16] straipsniai) ir prievolių teisės (CK 6.1–6.153 straipsniai) nuostatos. Organizuotos turistinės kelionės sutartis yra konsensualinė (įsigalioja nuo sudarymo momento), dvišalė (šalis sieja priešpriešinės teisės ir pareigos) ir atlygintina (abi šalys gauna tam tikrą turtinę satisfakciją). Organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutartis yra vartojimo sutartis, o tai suponuoja vartotojo (keliautojo), kaip silpnesniosios tokio pobūdžio sutarties šalies, teisių apsaugą.

Svarbu pažymėti, kad atlygintinų paslaugų teikimo sutarties objektas yra nematerialaus pobūdžio arba kitokios paslaugos, nesusijusios su materialaus objekto sukūrimu. Kitaip tariant, atlygintinų paslaugų teikimo sutartimi paprastai neįsipareigojama sukurti tam tikrą rezultatą, tačiau galimybė susitarti ir dėl tam tikro rezultato nustatyta CK 6.718 straipsnio 5 dalyje: jeigu sutartyje numatyta paslaugų teikėjo pareiga pasiekti tam tikrą rezultatą, paslaugų teikėjas gali būti atleistas nuo atsakomybės už šios pareigos neįvykdymą tik tuo atveju, jeigu įrodo, kad jos negalėjo įvykdyti dėl nenugalimos jėgos. Būtent organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutarties atveju ir susitariama, kad kelionių organizatorius pasieks tam tikrą rezultatą – užtikrins organizuotą turistinę kelionę.

Organizuotos turistinės kelionės sutartis gali būti vienašališkai nutraukta tiek keliautojo, tiek kelionių organizatoriaus. Kaip numatyta CK 6.750 straipsnio 1 dalyje, keliautojas turi teisę bet

12 Salvija Kavalnė, „Turizmo teisės naujienos“, iš *Lietuvos teisė 2018: esminiai pokyčiai* (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2018), 29.

kuriuo metu nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį iki organizuotos turistinės kelionės pradžios. Jeigu keliautojas nutraukia organizuotos turistinės kelionės sutartį, kelionių organizatorius gali reikalauti iš keliautojo sumokėti pagrįstą organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimo mokestį (CK 6.750 straipsnio 2 dalis.). Taigi, kaip ir pagal ankstesnį teisinį reguliavimą, keliautojui suteikiama teisė bet kada atsisakyti sutarties, tačiau keliautojo pareiga atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties nutraukimo, yra pakeista sutarties nutraukimo mokesčiu. Turinio prasme tai iš esmės identiškos teisinės kategorijos, kurių maksimalus dydis yra siejamas su organizuotos turistinės kelionės kaina. CK 6.750 straipsnio 4 dalyje yra numatytos trys išimtys, kada keliautojas neturės pareigos mokėti sutarties nutraukimo mokesčio: 1) jeigu kelionių organizatorius iki organizuotos turistinės kelionės pradžios pakeičia organizuotos turistinės kelionės sutarties sąlygas; 2) jeigu dėl keliautojo nurodytų trūkumų organizuotos turistinės kelionės sutartis negali būti toliau vykdoma, o kelionių organizatorius per keliautojo nustatytą protingą laikotarpį nepašalina trūkumų; 3) jeigu organizuotos turistinės kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti organizuotą turistinę kelionę ar nuvežti keliautojus į organizuotos turistinės kelionės tikslo vietą. Kelionių organizatorius, remiantis CK 6.751 straipsnio 1 dalimi, taip pat turi teisę iki organizuotos turistinės kelionės pradžios nutraukti sutartį, tačiau privalo grąžinti keliautojui visus už organizuotą turistinę kelionę sumokėtus pinigus ir atlyginti keliautojo patirtą žalą. Pareiga atlyginti žalą kelionių organizatoriui nekyla, jeigu organizuotą turistinę kelionę įsigijusių asmenų skaičius yra mažesnis negu organizuotos turistinės kelionės sutartyje nurodytas minimalus keliautojų skaičius arba jeigu kelionių organizatorius negali įvykdyti organizuotos turistinės kelionės sutarties dėl nenugalimos jėgos.

Taigi nenugalima jėga yra pagrindas tiek keliautojui, tiek kelionių organizatoriui nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį. Esant nenugalimos jėgos aplinkybėms, keliautojas neturės pareigos mokėti sutarties nutraukimo mokesčio, o kelionių organizatorius – pareigos atlyginti žalą. CK šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiajame skirsnyje, kuriame reguliuojami sutartiniai turizmo paslaugų teisiniai santykiai, nenugalimos jėgos samprata nedetalizuojama, todėl ją apibrėžiant pirmiausia taikytinos bendrosios sutarčių teisės nuostatos.

CK 6.212 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šalis atleidžiama nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad sutartis neįvykdyta dėl aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti ir protingai numatyti sutarties sudarymo metu, taip pat kad negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui. Nenugalima jėga nelaikoma tai, kad rinkoje nėra reikalingų prievolei vykdyti prekių, sutarties šalis neturi reikiamų finansinių išteklių arba savo prievoles pažeidžia skolininko kontrahentai. Teismų praktikoje yra išaiškinta, jog nenugalimos jėgos atveju šalies atleidimas nuo atsakomybės už sutarties nevykdymą reiškia, kad sutartinių prievolių nevykdymas yra pateisinamas ir negali sutartį pažeidusiai šaliai sukelti įprastinių sutarties nevykdymo padarinių, nustatytų CK 6.205–6.216 straipsniuose, jai negali būti taikoma sutartinė civilinė atsakomybė (CK šeštosios knygos XXII skyrius), atitinkamai apribojama kreditoriaus (nukentėjusiosios

sutarties šalies) teisė į sutarties nevykdymu pažeistų teisių gynimą[13]. LAT daug kartų konstatavo, kad nenugalimos jėgos aplinkybes kvalifikuoja tokie požymiai: 1) aplinkybių nebuvo sudarant sutartį ir jų atsiradimo nebuvo galima protingai numatyti; 2) dėl susidariusių aplinkybių sutarties objektyviai negalima įvykdyti; 3) šalis, neįvykdžiusi sutarties, tų aplinkybių negalėjo kontroliuoti ar negalėjo užkirsti joms kelio; 4) šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių ar jų padarinių atsiradimo rizikos. Nesant šių kriterijų visumos, faktinės aplinkybės negali būti pripažintos nenugalima jėga[14]. Atsižvelgiant į ankstesnę kasacinio teismo jurisprudenciją, nenugalimai jėgai buvo priskiriami tik objektyvaus sutarties neįmanomumo atvejai. Objektyvus sutarties neįmanomumas buvo ir tas kriterijus, kuriuo remiantis teismų praktikoje ir teisės doktrinoje buvo atribojami *force majeure* ir sutarties vykdymo iš esmės pasikeitus aplinkybėms (CK 6.204 straipsnis) institutai. Buvo akcentuojama, kad jeigu dėl sutarties sudarymo metu atsiradusių aplinkybių tik sunkiau įvykdyti sutartį, bet objektyviai šitai galima padaryti, šalis gali remtis CK 6.204 straipsniu, bet ne CK 6.212 straipsniu[15].

2022 m. LAT išplėtojo ankstesnėje savo praktikoje įtvirtintą objektyvaus neįmanomumo sampratą, pažymėdamas, kad nenugalima jėga laikomi ne tik objektyvaus neįmanomumo atvejai, bet ir kitos išorinių veiksnių nulemtos neįmanomumo atmainos, pavyzdžiui, sutarties vykdymo ekonominis (praktinis) neįmanomumas, sutarties tikslo žlugimas (frustracija)[16]. Teigiamai vertintina, kad kasacinis teismas, atsižvelgdamas į naujausią sutarčių teisės doktriną, papildė sutarties vykdymo neįmanomumo sampratą nenugalimos jėgos kontekste, o šie išaiškinimai neabejotinai yra reikšmingi ir organizuotos turistinės kelionės sutarties atveju.

2.3.2. Nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių turinys ir jų įrodinėjimo pareiga

Sąvoką „nenugalimos jėgos aplinkybės“ organizuotos turistinės kelionės sutarties kontekste LAT išaiškino spręsdamas ginčą dėl šios sutarties nutraukimo keliautojo iniciatyva[17]. Šioje LAT nagrinėtoje civilinėje byloje ginčas kilo dėl turizmo ir rekreacinių paslaugų sutarties nutraukimo ir pinigų už kelionę grąžinimo, ieškovui prašant pripažinti, jog ši sutartis nutraukta dėl to, kad kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti kelionę ar nuvežti turistus į kelionės tikslo vietą. Tarp ieškovo, kaip

13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10-421/2015.

14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-268/2012 ir kt.

15 Valentinas Mikelėnas ir kt., *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)* (Vilnius: Justitia, 2003), 284.

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150-2012 ir kt.

17 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-1075/2024.

keliautojo, ir atsakovo, kaip kelionių organizatoriaus, tarpininkaujant kelionių pardavimo agentui 2020 m. vasario 10 d. buvo sudaryta sutartis dėl kelionės į Jungtinius Arabų Emyratus (toliau – JAE). Remiantis šia sutartimi, atsakovas įsipareigojo ieškovui ir jo šeimos nariams užtikrinti poilsinę kelionę į JAE ir suteikti šias paslaugas: kelionę lėktuvu maršrutu Vilnius–Dubajus ir Dubajus–Vilnius, 7 nakvynių apgyvendinimą 5 žvaigždučių viešbutyje, maitinimą „viskas įskaičiuota", pervežimą oro uostas–viešbutis–oro uostas, kelionių organizatoriaus atstovo paslaugas. Šios paslaugos turėjo būti suteiktos laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 1 d. iki 2020 m. kovo 8 d., t. y. po maždaug trijų savaičių nuo sutarties sudarymo. Kaip nurodė ieškovas, 2020 m. vasario mėnesį JAE ėmė sparčiai daugėti COVID-19 atvejų, viešbučiuose buvo skelbiamas karantinas ir juose gyvenantys asmenys nebuvo niekur išleidžiami, be to, JAE buvo uždaromos mokyklos. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija savo interneto svetainėje dar nuo 2020 m. sausio 8 d., t. y. likus daugiau nei mėnesiui iki ginčo sutarties sudarymo, skelbė rekomendaciją į JAE vykstantiems asmenims imtis atsargumo priemonių, o nuo 2020 m. kovo 12 d., t. y. jau po planuotos kelionės pabaigos, rekomenduota asmenims atidėti visas keliones ir artimiausią mėnesį nevykti į visas užsienio valstybes, įskaitant JAE. Ieškovo nuomone, COVID-19 grėsmė buvo akivaizdi, todėl 2020 m. vasario 27 d. jis kreipėsi į atsakovą ir paprašė nutraukti sutartį, o už kelionę sumokėtus pinigus leisti panaudoti kitai kelionei. Atsakovas nesutiko su ieškovo prašymu ir jam taikė sutarties nutraukimo mokestį, kurio dydis – 80 proc. kelionės kainos. Atsakovas savo poziciją grindė tuo, kad jau sutarties sudarymo metu vyko COVID-19 plitimas kelionės tikslo vietoje – JAE, o visos ieškovo išvardytos aplinkybės įvyko jau pasibaigus sutartyje nurodytam kelionės laikotarpiui. Pasak atsakovo, tiek sutarties sudarymo metu (2020 m. vasario 10 d.), tiek ieškovo prašymo dėl sutarties nutraukimo pateikimo metu (2020 m. vasario 27 d.), tiek sutartyje nurodytu kelionės laikotarpiu (nuo 2020 m. kovo 3 d. iki 2020 m. kovo 8 d.) galiojo tik rekomendacija imtis atsargumo priemonių, tačiau jokių draudimų vykti į keliones ir (ar) jas vykdyti nebuvo nustatyta. Kelionės į JAE 2020 m. kovo 3 d. – 2020 m. kovo 8 d. laikotarpiu buvo vykdomos pagal suplanuotą skrydžių programą, jokių turistų susirgimo COVID-19 atvejų nebuvo nustatyta. Todėl atsakovas sutiko, kad ieškovui būtų grąžinti 760 Eur, o jo reikalavimą dėl 4074 Eur priteisimo prašė pripažinti visiškai nepagrįstu.

Pirmosios instancijos teismas būtent ir priteisė ieškovui iš atsakovo 760 Eur, nurodydamas, kad ieškovo įsigytos kelionės trukmė buvo iki 2020 m. kovo 8 d., o rekomendacija nevykti į užsienio šalis, taip pat į JAE, atsirado tik praėjus keturioms dienoms nuo dienos, kurią turėjo baigtis ieškovo įsigyta kelionė. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, jog atsakovo organizuota kelionė į JAE 2020 m. kovo 1 d. – 2020 m. kovo 8 d. laikotarpiu ne tik įvyko, bet ir į ją vyko visi keleiviai, išskyrus ieškovą ir jo šeimos narius. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs sutarties nutraukimo mokesčio dydį (3867,20 Eur) ir sutarties kainą (4834 Eur), ieškovui iš atsakovo priteisė 966,80 Eur. Teismas laikėsi nuomonės, kad pagal byloje esančius duomenis (karantinas nei Lietuvoje, nei JAE nebuvo paskelbtas; Lietuvoje susirgimų COVID-19 atvejų dar nebuvo, o JAE – tik keletas; JAE nebuvo įtraukti į sąrašą šalių, į kurias rekomenduojama nevykti) nėra pagrindo

byloje susiklosčiusius faktus vertinti kaip sutarties nutraukimo metu buvusias nenugalimos jėgos (neišvengiamas ar nepaprastas) aplinkybes.

LAT, siekdamas išspręsti tarp šalių kilusį ginčą, kreipėsi į ESTT su prašymu patikslinti sąlygas, kuriomis keliautojas gali remtis neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, buvimu atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, ir, jei prireiktų, šios sąvokos ir sąvokos *force majeure*, kaip ji suprantama pagal CK 6.750 straipsnį, ryšį.

2024 m. vasario 29 d. prejudiciniame sprendime byloje *M. D. prieš UAB „Tez Tour“*, C-299/22[18], ESTT pažymėjo, kad neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal šias nuostatas, atsiradimo kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta konstatavimas nepriklauso nuo to, ar kompetentingos institucijos yra paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie rizikos zonos. Pasak ESTT, neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės apima ne tik aplinkybes, dėl kurių tampa neįmanoma įvykdyti šio paketo, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad šis paketas negali būti įvykdytas nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui, prireikus atsižvelgiant į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia šių keliautojų padėtimi. Toks poveikis turi būti vertinamas iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis. Be to, ESTT atkreipė dėmesį, kad padėtis, apie kurią kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną atitinkamas keliautojas jau žinojo arba kurią galėjo numatyti, negali būti keliautojo nurodoma kaip neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės. Galiausiai ESTT nurodė, kad gali būti atsižvelgta į poveikį, atsiradusį išvykimo vietoje ir su vykimu į atitinkamą kelionę bei grįžimu iš jos susijusiuose taškuose, jeigu jis turi įtakos šio paketo vykdymui.

Remdamasis šiais ESTT išaiškinimais, LAT pirmiausia pažymėjo, kad CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodytos sąvokos „nenugalimos jėgos aplinkybės“ aiškinimas negali būti tapatinamas su CK 6.212 straipsnyje reglamentuojama nenugalima jėga (*force majeure*), kurios, kaip pagrindo atleisti šalį nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, konstatavimas sietinas su kitokiomis (griežtesnėmis) šioje CK normoje nustatytomis ir teismų praktikoje aptartomis sąlygomis, įskaitant ir poveikį sutarties vykdymui – absoliutų jos įvykdymo negalimumą. Atkreiptinas dėmesys, kad, kaip minėta, kasacinis teismas dar 2022 m. išplėtojo ankstesnėje savo praktikoje įtvirtintą objektyvaus neįmanomumo sampratą, pažymėdamas, kad nenugalima jėga laikomi ne tik objektyvaus neįmanomumo atvejai, bet ir kitos išorinių veiksnių nulemtos neįmanomumo atmainos. Kitaip tariant, LAT pripažino, kad nenugalima jėga sietina ne tik su objektyviu neįmanomumu, kai sutarties vykdymas tampa nei fiziškai, nei teisiškai neįmanomas, bet ir apima atvejus, kai sutarties vykdymas nėra neįmanomas, tačiau tampa sudėtingas ir (ar) ekonomiškai neefektyvus. Atsižvelgiant į šiuos LAT išaiškinimus, neturėtų būti laikoma, kad CK 6.212 straipsnyje

18 ESTT 2024 m. vasario 29 d. sprendimas byloje *M. D. prieš UAB „Tez Tour“*, C-299/22, ECLI:EU:C:2024:181.

įtvirtintos griežtesnės *force majeure* taikymo sąlygos nei kad nenugalimos jėgos aplinkybės pagal CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punktą: abu šie atvejai nėra sietini tik su objektyviu ar absoliučiu neįmanomumu. Taip pat pažymėtina, kad Direktyvoje 2015/2302 minima ne „nenugalimos jėgos aplinkybių", o „neišvengiamų ir nepaprastų" aplinkybių sąvoka, kurias LAT sutapatino, vartodamas jungtinį nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių terminą.

Šias aplinkybes, kaip jos suprantamos pagal 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punktą, LAT susiejo su keturiais kvalifikuojančiais požymiais: pirma, jos turi egzistuoti sutarties nutraukimo dieną ir jų nebuvo sudarant kelionės paslaugų paketo sutartį, jos sutarties sudarymo metu keliautojui nebuvo žinomos ir (ar) jų atsiradimo keliautojas negalėjo numatyti; antra, šios aplinkybės turi daryti esminį poveikį organizuotos turistinės kelionės vykdymui ar turistų nuvežimui į organizuotos turistinės kelionės vietą – tai apima ir atvejus, kai sutartis negali būti įvykdyta nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui; trečia, nenugalimos jėgos (neišvengiamomis ir nepaprastomis) aplinkybėmis galima pateisinti atitinkamo keliautojo sprendimą nutraukti sutartį nepatiriant dėl to finansinių nuostolių tik jeigu jos atsiranda kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta; ketvirta, turistas, kuris remiasi nenugalimos jėgos (nepaprastų ir neišvengiamų) aplinkybių padėtimi, negalėjo tų aplinkybių valdyti ir išvengti jų pasekmių, net jeigu būtų ėmęsis visų nuo jo priklausiusių pagrįstų priemonių.

LAT taip pat suformavo taisyklę, pagal kurią, remiantis bendrosiomis civilinio proceso teisėje įtvirtintomis įrodinėjimo taisyklėmis, nenugalimos jėgos (neišvengiamas ir nepaprastas) aplinkybes turi įrodyti asmuo, kuris jomis remiasi, šiuo atveju keliautojas (vartotojas). Pažymėtina, jog, pasak LAT, šių aplinkybių atsiradimui konstatuoti nebūtina, kad kompetentingos institucijos būtų paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie rizikos zonos. Sutiktina su LAT pozicija, kad neturėtų būti suteikiamas prioritetas ir ypatinga įrodomoji galia kompetentingų institucijų skelbiamoms rekomendacijoms ir kitai oficialiai informacijai, nes, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija savo interneto svetainėje nuolat skelbia rekomendaciją įvertinti būtinybę keliauti net į tokias populiarias kelionių vietas, kaip Egiptas ar Marokas,.

Kasacinis teismas, vertindamas ginčo faktines aplinkybes, nurodė, kad sutarties nutraukimo dieną, t. y. 2020 m. vasario 27 d., (jau) buvo susiklosčiusi nauja padėtis, kuri *per se* atitiko nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių, dariusių didelį poveikį sutarties vykdymui ir keleivių nuvežimui į JAE saugiai, kaip buvo susitarta ginčo sutartyje, situaciją. Tokios aplinkybės, pasak LAT, nebuvo susiklosčiusios sutarties sudarymo dieną, t. y. 2020 m. vasario 10 d., nes COVID-19 plitimo duomenys buvo tik pirminiai ir dar negausūs, be to, jie nebuvo siejami su kelionės tikslo vieta – JAE. LAT pažymėjo, kad vidutinis keliautojas galėjo pagrįstai prognozuoti, jog ginčo sutarties nutraukimo metu egzistuoja didelė tikimybė tiek užsikrėsti COVID-19 virusu, patekti į karantino sąlygas (oro uoste, viešbutyje ar kitose lankytinose vietose), tiek netgi ir tikimybė nepasiekti kelionės tikslo vietos. Tokioje situacijoje vidutinis keliautojas pagrįstai gali vertinti, kad tokia kelionė ne tik sukels emocinę įtampą, bet ir kils pavojus jo (šiuo atveju – ieškovo

šeimos, įskaitant ir mažamečius vaikus) sveikatai ir saugumui, o tai nėra suderinama su poilsiniu-pažintiniu turistinės kelionės tikslu. Atsižvelgdamas į pirma išdėstytus argumentus, LAT padarė išvadą, kad, priešingai, nei nusprendė bylą nagrinėję teismai, ieškovas įrodė egzistuojant nenugalimos jėgos (neišvengiamas ir nepaprastas) aplinkybes, kurios darė esminį poveikį organizuotos turistinės kelionės vykdymui, ir jo ieškinį tenkino.

Atkreiptinas dėmesys, kad nors kasacinis teismas šio ginčo kontekste ypač akcentavo sąvokos „vidutinis keliautojas" svarbą, tačiau nedetalizavo jos nustatymo kriterijų, o tai būtų buvę ypač reikšminga tiek susiklosčiusios, tiek bet kurių kitų situacijų kontekste, kai sprendžiama dėl organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimo. Nekvestionuojant šioje konkrečioje byloje pasiekto rezultato, svarstytina, kokią reikšmę nustatant vidutinio keliautojo elgesio standartą turi aplinkybė, jog atsakovo organizuota kelionė, kurios ieškovas atsisakė, ne tik faktiškai įvyko, bet ir į ją vyko visi kiti turistai. Nors LAT pažymėjo, kad šis faktas nėra reikšmingas, nes turi būti remiamasi ne konkretaus, o vidutinio vartotojo standartu, manytina, kad absoliučios daugumos keliautojų, o ne individualios šeimos elgesys būtent ir atitiktų vidutinio, o ne konkretaus vartotojo elgesį. Jeigu tuo momentu, kai ieškovas priėmė sprendimą nutraukti sutartį, visi kiti keliautojai neidentifikavo nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių, galinčių daryti didelį poveikį sutarties vykdymui, svarstytina, ar toks individualus ieškovo vertinimas atitinka vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvą. Todėl tokiais atvejais vidutinio keliautojo akcentavimas tampa pernelyg dirbtinis, jeigu iš esmės viskas grindžiama asmeniniais veiksniais, susijusiais su individualia keliautojų padėtimi.

Išvados

1. Įgyvendinant Direktyvą 2015/2302, buvo iš esmės pakeistos CK šeštosios knygos XXXV skyriaus trečiojo skirsnio nuostatos, reguliuojančios organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutartinius santykius. Siekiant užtikrinti keliautojų, kaip vartotojų, teisinę apsaugą, buvo detaliau reglamentuotas ir vienašališkas organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimas. Vienas iš atvejų, kai keliautojui nėra taikomas sutarties nutraukimo mokestis, yra susijęs su tuo, kad organizuotos turistinės kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti organizuotą turistinę kelionę ar nuvežti keliautojus į organizuotos turistinės kelionės tikslo vietą. Direktyvoje 2015/2302 šios aplinkybės yra apibūdinamos kaip neišvengiamos ir nepaprastos.
2. 2024 m. birželio 5 d. LAT nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-1075/202 padaryta išvada, kad nenugalimos jėgos aplinkybės, remiantis CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punktu, neturėtų būti sutapatinamos su klasikiniu *force majeure* institutu, įtvirtintu CK 6.212 straipsnyje. Atsižvelgiant į kitose bylose LAT pateiktus išaiškinimus, kad nenugalima jėga laikomi ne tik objektyvaus neįmanomumo atvejai, bet ir kitos išorinių veiksnių nulemtos neįmanomumo atmainos, manytina, kad nenugalimos jėgos arba neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių

samprata organizuotos turistinės kelionės sutarties nutraukimo atveju atitinka šiuolaikinę *force majeure* koncepciją.

3. Kasacinis teismas, remdamasis ESTT išaiškinimais, išskyrė pagrįstus nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybes kvalifikuojančius požymius, akcentuodamas jų egzistavimą sutarties nutraukimo metu, esminį poveikį kelionei, atsiradimą kelionės tikslo vietoje ir negalimumą jų išvengti. Pagal bendrą įrodinėjimo pareigos standartą šias aplinkybes privalo pagrįsti keliautojas, o jas įrodinėjant nėra būtina remtis oficialiais kompetentingų institucijų sprendimais.
4. Nors LAT, spręsdamas tarp šalių kilusį ginčą, ypač akcentavo sąvokos „vidutinis keliautojas“ svarbą, tačiau neįvardijo jokių konkrečių kriterijų, kaip ją nustatyti. Tai kelia neapibrėžtumą sprendžiant, ar keliautojo elgesys atitinka šį standartą, ypač kai susiklosčiusioje situacijoje iš esmės visi kiti keliautojai priėmė kitokį sprendimą nei ieškovas. Kyla klausimas, ar individualaus keliautojo subjektyvus vertinimas gali būti priešpriešinamas vidutiniam vartotojui būdingam elgesiui. Kitaip tariant, diskutuotina, ar tokiomis aplinkybėmis sąvoka „vidutinis keliautojas“ nėra pernelyg abstrakti.
5. Teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principai suponuoja, kad tiek kelionių organizatorius, tiek keliautojas turi būti visiškai tikri dėl to, kaip turi būti įgyvendinamas organizuotos turistinės kelionės paslaugų teikimo sutarties nutraukimas, taip pat kaip tokiais atvejais nukentėjęs asmuo turi ginti pažeistas savo teises ir kaip paskirstoma įrodinėjimo našta šalims. Todėl LAT išaiškinimai dėl nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir nepaprastų) aplinkybių, kaip sąlygos nutraukti kelionių paslaugų paketo sutartį keliautojo iniciatyva, turi esminę reikšmę užtikrinant šiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą.

Termination of a Travel Contract at the Initiative of the Traveller: Recent Case Law

Mykolas Romeris University Law School
Institute of Private Law
Prof. Dr. Vaidas Jurkevičius
E-mail: vaidas.jurkevicius@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-14

Summary. *This article analyses the case law of the Supreme Court of Lithuania on force majeure (unavoidable and extraordinary) circumstances as a condition for the termination of a package travel contract at the initiative of the tourist. It should be noted that the amendments to the Civil Code of the Republic of Lithuania, which, in implementation of the European Union law, substantially newly regulated contractual relations of tourist services, were adopted as early as 2018, but the Court of Cassation only started to develop the case law on the performance of the contract of provision of services of an organised tourist trip and its termination in 2024. The ruling of the panel of judges of the Civil Cases Division of the Supreme Court of Lithuania of 5 June 2024 clarifies how force majeure circumstances are to be interpreted in the context of the termination of a travel contract, their relationship to force majeure, and the way in which these circumstances are to be determined from the perspective of the average traveller as a consumer. Although the interpretations of the Supreme Court of Lithuania were given in the context of a dispute arising from the refusal to perform a tourist travel contract in the context of the COVID-19 pandemic, they are undoubtedly also relevant for the determination of other types of extraordinary circumstances, such as, for example, those relating to military conflicts. The purpose of this article is therefore to assess how the precedent established by the Court of Cassation will help to ensure the balance of interests and legitimate expectations of the subjects of the legal relationship between the parties to the legal relationship of tourist travel in the event of circumstances of force majeure.*

Keywords: *package travel contract; force majeure; special circumstances; unavoidable and extraordinary circumstances; unilateral termination; termination fee.*

LIETUVOS TEISĖ

2024

Esminiai pokyčiai

LIETUVOS TEISĖ

2024

Esminiai pokyčiai

Redaktoriai:
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Prof. dr. Vytautas Sinkevičius

Vykdančioji redaktorė
Dr. Kristina Kenstavičienė

Redakcinės kolegijos nariai:
Prof. dr. Virginijus Bitė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas)
Prof. dr. Saulius Katuoka
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas)
Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutas)
Doc. dr. Juozas Valčiukas
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas)

Recenzentai:
Prof. dr. Lina Mikalonienė (Mykolo Romerio universitetas)
Doc. dr. Marijus Šalčius (Vytauto Didžiojo universitetas)

ISSN 2669-137X (spausdintas)
ISSN 2669-1388 (internete)

© Autorių kolektyvas, 2024
© Mykolo Romerio universitetas, 2024